

شبکه مستند با بسته ویژه‌ای که در نظر گرفته، فرصتی را برای رشد عدالت رسانه‌ای و گسترش آن فراهم کرده است. دکتر پیمان جبلی، رئیس سازمان صداوسیما هم از ابتدای مسؤلیت خود، از توجه به اقشار خاص جامعه همچون معلولان و ناشنوایان و تولید برنامه برای آنها خبر داده بود

درباره عدالت رسانه‌ای به بهانه بسته تصویری ناشنوایان

شنیدن و دیدن برای همه در سایه یک تدارک ویژه

جبلی، رئیس سازمان صداوسیما هم از ابتدای مسؤلیت خود، از توجه به اقشار خاص جامعه همچون معلولان و ناشنوایان و تولید برنامه برای آنها خبر داده بود.

ابوالقاسم ناصری، مدیر تولید شبکه مستند هم درباره رویکردی که برای چنین جریانی داشتند، عنوان کرد: مناسب سازی بخشی از برنامه‌ها در شبکه‌های تلویزیونی برای شهروندان کم‌شنوا و ناشنوا که در ارتقای دانش و مهارت آنها نقش مهمی ایفا می‌کند از وظایف رسانه است. او افزود: به منظور افزایش سهم دسترسی افراد کم‌توان به تولیدات تلویزیونی و برقراری عدالت رسانه‌ای، تصمیم گرفته شد ظرفیت‌هایی برای هموطنان ناشنوا و کم‌شنوا ایجاد شود. بسته تصویری ترنج هم با این هدف در نوروز ۱۴۰۱ از شبکه مستند پخش خود را آغاز کرد.

ناصری با تأکید به ادامه این روند و حفظ جریانی که راه افتاده، گفت: بخش این بسته ویژه از اتفاقات ادامه‌داری است که امسال هم استمرار خواهد داشت. ناگفته نماند شبکه‌های مختلف به خصوص در بخش خبر هرازگاهی تمهیدی برای این گروه‌ها در نظر می‌گیرند اما شکل‌گیری یک جریان منسجم از آن مواردی است که چراغ آن را این شبکه روشن کرده است. البته این جریان هم کم‌وبیش در بعضی از برنامه‌ها مثل «با ما بیا» که از شبکه دو پخش می‌شود وجود دارد اما باز هم لازم است مدون‌شده‌تر این داستان پیگیری و برایش اقدام شود.

بگیریم، رسانه‌ای که ملی و برای همه مردم است. این رسانه سال‌های سال سعی کرده در هرکدام از شبکه‌ها برنامه و موضوعاتی را در نظر بگیرد که هر گروهی بتواند از آن بهره‌مند شود اما در کنار بحث موضوعی، جریان ساختاری برنامه‌ها هم از آن مواردی است که در راه رسیدن به این عدالت باید به آن پرداخته شود. مثل در نظر گرفتن امکانی برای ناشنوایان و نابینایان که در هر زمانی به شکلی به آن پرداخته می‌شود اما هنوز تا نقطه مطلوب فاصله وجود دارد.

با این حال، شبکه مستند با بسته ویژه‌ای که در نظر گرفته، فرصتی را برای رشد عدالت رسانه‌ای و گسترش آن فراهم کرده است. دکتر پیمان

خبر تازه این‌که در بخشی از قاب کوچک قرار است هر هفته سراغ یکی از سوژه‌های روز یا موضوعاتی برویم که یا رخ داده‌اند یا قرار است اتفاقاتی در مورد آن بیفتد. این هفته به بهانه جریانی که مدتی است شبکه مستند به وسیله باکس ویژه ناشنوایان راه انداخته، از این اتفاق خوب که قدمی

در راستای عدالت رسانه‌ای است، گفتیم.

شبکه مستند از نوروز ۱۴۰۱ به منظور افزایش سهم دسترسی افراد کم‌توان به تولیدات تلویزیونی و برقراری عدالت رسانه‌ای، بسته تصویری ویژه‌ای طراحی کرده است که شنبه تا چهارشنبه ساعت ۱۸ پخش می‌شود. در این بسته تصویری ویژه، تعدادی از بهترین مستندهای تولید شده، برای بهره‌برداری شهروندان کم‌شنوا و ناشنوا مناسب‌سازی شده است. اقدامی که تدارک آن از سال گذشته شروع شده بود.

فرصتی برای رشد عدالت در رسانه

عدالت رسانه‌ای، این دو کلمه پرطمطراق و پر از حرف از آن موضوعاتی است که ابعاد مختلفی دارد و تعاریف گوناگونی هم برایش عنوان شده. این عدالت را می‌توان در چند گروه بررسی کرد، یکی از مهم‌ترین موارد آن عدالت رسانه‌ای از منظر مصرف‌کنندگان، کارگزاران رسانه‌ها و فرستندگان و گیرندگان این جریان است.

مثلاً بیایید برای پرداخت مصداقی‌تر تلویزیون را در نظر

شنیدن می‌شود همراه دیدن!

رضا صامی، کارشناس رسانه و منتقد در خصوص این جریان که ویژه ناشنوایان شکل گرفته در یادداشتی برای قاب کوچک نوشت: شاید بیشترین یا تنها برنامه‌ای که برای ناشنوایان در تلویزیون در حافظه ما ثبت شده، «اخبار ناشنوایان» باشد. طیفی از مخاطبان خاص که کمتر برای تبدیل آنها از مخاطبی منفعل به تماشاگری کنشگر فکر شده و برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران رسانه ملی در این باره اندیشیده‌اند و تمهیدی ارائه کرد. به تازگی اما شبکه مستند در تمهیدی خلاقانه و اخلاقی، به منظور مناسب‌سازی برنامه‌های خود برای این طیف مخاطبان، دست به کار شده و بسته تصویری ویژه‌ای برای ناشنوایان و کم‌شنوایان طراحی کرده است. نخستین بسته این مجموعه که برای ایام نوروز آماده شد و همچنان در حال پخش است، مستند «ترنج» بود که با موضوع فرهنگ و تاریخ خوراک در ایران، روایتی از سنت‌های غذایی در مناطق مختلف کشور را به تصویر می‌کشد. مجموعه مستندی ۱۲ قسمتی به تهیه‌کنندگی محمد شکیبانی و کارگردانی سام کلانتری که در هر قسمت از این مجموعه سراغ یکی از موضوعات اصلی در حوزه خوراک رفته و به انواع سنت‌های غذایی در کشورمان می‌پردازد.

قدیمی برای گفتمان عدالت رسانه‌ای

فارغ از مستندی که برای این برنامه انتخاب شده، خود برنامه و رویکرد آن در توجه به مخاطبان ناشنوا حائز اهمیت است. رویکردی که می‌توان آن را در ذیل گفتمان عدالت رسانه‌ای تفسیر کرد. از جمله مصادیق عدالت رسانه‌ای تولید و نمایش آثار برای همه طیف‌های مخاطب است و در این میان ناشنوایان به عنوان یک مخاطب ویژه، سهم اندکی از تولیدات رسانه‌ای داشتند و دارند. گرچه آنها به دلیل توانایی دیدن، می‌توانند به تماشای تلویزیون و برنامه‌هایشان بنشینند اما کلام به مثابه عنصر مکمل تصویر

به ویژه در تلویزیون که بر ماهیتش بر اطلاعات و آگاهی می‌چرخد در یافت آنها جایی ندارد و حالا با این تمهید، خوانش‌پذیر و قابل فهم شده است. قرار است در این بسته تصویری ویژه، تعدادی از بهترین مستندهای تولید شده، برای بهره‌برداری شهروندان کم‌شنوا و ناشنوا مناسب‌سازی شده و به نمایش درآید. رویکردی که «سرگرمی» و «آگاهی» را کنار هم می‌نشانند و هم فال است و هم تماشا. در واقع جهان مستند در گستره بیشتری از مخاطبان نفوذ کرده و مخاطبان ناشنوا و کم‌شنوا را هم به ضیافت خود دعوت می‌کند. ضیافتی که به درک شناختی آنها از دنیای پیرامون‌شان کمک می‌کند. اتفاقاً این دسته از مخاطبان به واسطه محرومیت از یکی از حواس پنجگانه به ابزارهای رسانه‌ای به عنوان حواس مکمل نیاز دارند تا کارکردهایی آن حس از کار افتاده را جبران کنند. مناسب‌سازی این مستندها در واقع کاربردی کردن آنها برای این طیف از مخاطبان است که اغلب تمرکز و انگیزه بیشتری هم برای شناخت جهان پیرامون‌شان دارند. مثلاً در همین مستند ترنج به واسطه مناسب‌سازی که صورت گرفته آنها نه فقط با انواع خوراک‌های ایران زمین آشنا می‌شوند که به درکی عمیق‌تر از فرهنگ و تمدن ایرانی و خرده‌فرهنگ‌هایی آن در بستر تجربه‌های قومی و بومی می‌رسند. چه بسا برخی از این مخاطبان ویژه، خود اهل همان شهر و دیار بوده و حتی دستی بر آتش همان خوراک‌ها و پخت آنها داشته باشند.

لذت تماشا همراه با آگاهی

واقعیت این است مناسب‌سازی مستند برای ناشنوایان، به ارتقای شناخت و مهارت‌های زندگی آنها کمک کرده و امکانی فراهم می‌کند تا آنها ضمن لذت بردن از تماشای آنها، این لذت

بصری را با آگاهی و معرفت آمیخته و تصویر را به بصیرت و شناخت بدل کنند. ضمن این‌که فهم‌پذیر شدن این مستندها، می‌تواند به مساله‌مند کردن آنها در ذهن مخاطبان ناشنوا منجر شود. به این معنا که در آنها انگیزه‌ای ایجاد کند که برای فهم بیشتر آن سوژه به تحقیق و پژوهش در این باره دست بزنند و جهانی تازه روی آنها گشوده شود.

از این حیث باید گفت بسته تصویری مستند برای ناشنوایان، صرفاً راه گشودن به شنوایی نیست بلکه راه یافتن به دانایی است. تبدیل کردن معلولیت به معرفت و شناخت است. این امکان از سوی دیگر فرصتی برای رشد و گسترش زبان اشاره هم ایجاد می‌کند و ناشنوایان با قابلیت‌هایی پنهان و کمتر به کار رفته زبان اشاره در تماشای یک اثر تصویری آشنا شده و بهره‌مند می‌شوند. حتی مخاطب عادی هم ممکن است از طریق این برنامه با زبان اشاره آشنا شده که بعدها در مواجهه با آنها به کارش بیاید.

حالا که این برنامه راه افتاده و در جهت هویت‌مندی و عدالت رسانه‌ای برای مخاطب حرکت می‌کند خوب است که برخی نهادهای مرتبط مثل ملی زبان اشاره، شبکه ملی ناشنوایان، انجمن خانواده ناشنوایان و کانون ناشنوایان و در نهایت سازمان بهزیستی هم پای کار بیایند و با تشکیل «کمیته مناسب‌سازی» به تقویت و پیشرفت این ایده و برنامه‌ها کمک کنند. این برنامه در قسمت‌های بعدی خود می‌تواند سراغ مستندهای با محوریت معلولان از جمله ناشنوا و کم‌شنوا هم برود تا مسائل و چالش‌های جهان آنها را در برابر مخاطبانی از همین قشر قرار دهد. بدون شک آنها از مخاطبان مظلوم تلویزیون هستند که سهم جا ماندگی از عدالت رسانه‌ای دارند.

